

Георге Михаила

ДОПРИНОС ЂУРЕ ДАНИЧИЋА СЛОВЕНСКО-РУМУНСКОЈ ФИЛОЛОГИЈИ

Научна делатност великог српскохрватског филолога Ђуре Даничића (1825–1882), тако богата и разноврсна да лежи – уз ону коју је објавио Вук Стеф. Караџић – у основи више области југословенске филологије, није остала без благодетних последица по словенско-румунску филологију. Он је, по лапидарном карактеризовању његовог млађег пријатеља В. Јагића, био „верным приверженцем идей Вука и представителем научного направления Миклошича по сербском у језику и по славјанској филологији... Примкнув с полным убеждением и знанием дела к идеям Вука, он приобрел в сочинениях Миклошича и дружбе с ним острое оружие в пользу нового направления, при помощи которого можно было разумно вести дело Вуково дальше”¹.

Баш зато, једно од његових интересовања, још из првих година његове научне делатности, које је отпочео у својој двадесетој години, било је популаризовање радова његовог учитеља и старијег пријатеља; и то како оних који су се непосредно односили на питања српскохрватског језика и српскохрватске филологије, тако и оних који су се тицали ширих области славистике и односа словенских језика са суседним језицима; био је то правац у коме се Миклошич јавио правим крчитељем нових путева.

¹ *История славянской филологии* (Энциклопедия славянской филологии, вып. 1), СПб., 1910, стр. 737 (параграф посвећен Даничићу, стр. 737–745; фото-механичка репродукција: Leipzig, Zentralantiquariat der DDR, 1967); види и: *Прогласа стогодишњице од рођења Ђуре Даничића*. Свечани скуп Српске Краљевске Академије, 18. октобра 1925 год., Српска Краљевска Академија, *Годишњак*, XXXI, 1925, Београд–Земун, 1926, стр. 121–234, нарочито: А. Белић, *Ђура Даничић*. 6. I. 1825 – 5. XI. 1882, стр. 151–202; Т. Маретић, *Књижевни рад Даничићев у Југославенској академији*, стр. 203–234; А. Белић, *Ђуро Даничић*, ЈФ, V, 1926, стр. 1–26; Ђорђе Живановић, *Млади Даничић*, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 1, 1954, стр. 101–122; књ. 2, 1955, стр. 108–122; књ. III, 1955, стр. 126–135.

Тако, међу његовим првим рецензијама о радовима великог словеначког слависте убраја се и извештај о студији *Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen*², објављен у *Српским новинама* бр. 10 од 22. јан. 1857³, у времену када је био библиотекар и секретар *Друштва србске словесности*. Представљајући Миклошичеву студију и текст *Бугарског канционала* из 1830, откривеног у Чергаул-Мик (Мали Чергед) у околини Блажа, Даничић задржава његов закључак да се ради о архаичном језику бугарских колониста који су – како је касније установљено – дошли у Трансилванију негде у XIII веку и који су у XVI веку прешли у протестантизам. За илустрирање, рецензент репродукује одломак текста, транскрибујући српском азбуком рукопис, који је Миклошич објавио латиницом, а местимично га пропраћајући објашњењима о појединим речима, писаним у заградама: „(II) ... Што ие веара-гар? Веара-ти иест бизуита (истинска, чему још треба додати: надеша), на божа башта свента мила итд.”⁴

У вези са овом насеобином – као и у вези са друге две – у Трансилванији (Русчори и Бунград, близу Сибиња) – треба напоменути да је она била румунизирана већ почетком XIX столећа, као последица интензивног и дугорочног контакта са преовлађујућим румунским становништвом, мада је била прешла на лутеранизам и налазила се под немачким утицајем, а службени је језик био мађарски. Једини трагови бугарског језика чували су се прошлог столећа у два преписа *Cantionale seu Graduale bulgaricum* (један, старији од оног који је Миклошич штампао, датиран 1812, који садржи, као и овај, много румунизама, објавио је Л. Милетић 1896).⁵

Четири године касније, када је већ био професор *Велике школе* у Београду, непосредно после појаве опширне студије Фр. Миклошича, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*⁶, која је положила темеље научног проучавања словенско-румунских односа⁷, Ђура Даничић објављује

² Сепарат из *Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Philosophisch-historische Classe, II. Band, Wien, 1856.

³ Прештампано у: *Ситнији списи Ђ. Даничића* I, Ср. Карловци, 1925, стр. 199–201.

⁴ Види читав одломак прештампан у наведеном делу, стр. 200–201.

⁵ Види Л. Милетич, *Седмиградските българи*, СБНУ, књ. XIII, 1896, стр. 153–256 (са библиографијом) и друге чланке истог аутора; Ion Muşlea, *Şcheii de la Cergău și falclorul lor*, Dacoromania, V, 1927–1928, стр. 1–50 (са библиографијом); К. Мирчев, *Бележки върку гръкските заемки въ езика на седмоградските българи*, „Известия на Института за български език”, I, 1952, стр. 231–238.

⁶ Сепарат из *Denkschriften...*, Phil.-hist. CL., XII. Bd., Wien, 1861.

⁷ Види Ioan Bogdan, *Franz Miklosich*, у: *Scrieri alese*, Bucureşti, 1968, стр. 584–589, G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a slavisticii românești*, Bucureşti, 1973, стр. 170–172.

у новинама *Видов дан*, чији је уредник био његов брат Милош Поповић (бр. 71 од 16. септембра 1861), нову рецензију.⁸ Он придаје посебну пажњу историјском делу, у коме „доказује Миклошич да је румунски језик почео постојати у почетку II века, кад се већина Римљана населила на левој обали доњег Дунава; то доказује језиком румунским налазећи у њему не само много класичних речи из времена Августа него и многе друге ствари из латинскога језика у старијој форми него што су у језику италијанском и француском”.⁹ У наставку он резимира идеје бечког слависте о аутохтоним, трачко-дачким елементима румунског језика, о такозваним „балканизмима”, и најзад, о словенском утицају на творбу речи и, нарочито, на речнички састав румунског језика.

Без сумње, од тада је проучавање словенско-румунских језичких односа знатно напредовало, како у односу на словенске позајмице у румунском језику тако и обратно – у односу на румунске позајмице у суседним словенским језицима. У вези с тим треба подвући да још од краја прошлог столећа и првих деценија нашега века румунски етимолози – Ј. Богдан (I. Bogdan), Х. Тиктин (H. Tiktin), онда С. Пушкарју (S. Pușcariu) и његови сарадници, Ј.-А. Кандреа (I.-A. Candrea), Е. Петровић (E. Petrovici), А. Росети (A. Rosetti) и други – широко су употребљавали како *Рјечник из књижевних старина српских* (3 тома, Београд, 1863–1864), тако и свеске *Рјечника хрватскога или српскога језика*, чију је обраду и објављивање отпочео Ђура Даничић 1880. год. у Загребу, на основу грађе коју је Југославенска академија знаности и умјетности сакупљала још од 1867. (Како је познато, штампање *Рјечника* приближава се крају).

Први – „превосходный словарь, составленный на основании древне-сербской письменности и грамот”, штампан пре више од сто година, паралелно са Миклошичевим *Lexiconom (Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae, 1862–1865)* и три деценије пре *Материјала Срезњевског (Материјалы для словаря древнерусского языка, 3 тома + Дополнение, СПб., 1893–1912)* – до данас чува своју вредност, будући – по речима В. Јагића – „самым капитальным трудом этих годов”.¹⁰ Два аспекта нас интересују у вези с овим речником:

1) Поред Миклошичевог *Lexiconom* и *Материјала* Срезњевског (који ма се сада додаје *Словарь русского языка XI–XVII вв.*, вып. 1 (А–Б), Мо-

⁸ Прештампано у: *Ситнији списи Ђ. Даничића*, стр. 170–172.

⁹ *Исто*, стр. 264.

¹⁰ *История славянской филологии*, стр. 741. Види, у последње време: Радован Загорић, *Са маргина Даничићева рјечника*, ЈФ, књ. XXVII, 1966–1967, св. 1–2, стр. 357–364, где се даје неколико допуна код значења појединих речи.

сква, изд. Наука, 1975, главни ред. С. Г. Бархударов), *Рјечник* је изврстан инструмент рада на проучавању књижевно-словенских позајмица у старом румунском књижевном језику, од којих неке са фонетским цртама или семантичким специфичним нијансама српске рецензије. Ево неколико примера:

Crug < српско-књижевносл. КРОУГЪ (*Рјечник*, I 494; уп. и руско-књижевносл. крѣгъ), поред *crîng* < ст. сл. крѣгъ.

Mucenic < српско-књижевносл. МОУЧЕНИКЪ (*Рјечник* II 98; уп. и руско-књижевносл. мѣчѣнникъ), поред *măcenic* (средњобуг. мѣчѣнникъ = мѣчѣнникъ); исто: *mucénie* (< мѣчѣнниѣ) и *muceniță* (< мѣчѣнница).

Odór „вредан предмет” < српско-књижевносл. ОДОРЪ (истина, забележено само у *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* III, 648: *òdor „rohara, razboj; plijen; imovina, svojina”*).

Róřă < српско-књижевносл. ПОПО (ПОПО ЖИВКО, *Рјечник*, II 356; срп. диал. *роро, рора*, *Rječnik*, X, 777, 805).

Rucaviță < српско-књижевносл. РОУКАВИЦА (бележено, истина, у Миклошичевом *Lexiconu*, 815; ржавница, и у *Rječniku* XI, 288: *rukàvica*; у књижевносл. румунске рецензије: РУКАВИЦА).¹¹

2) *Рјечник* је први сакупио неколико властитих имена и речи румунског порекла Влаха средњовековне Србије, забележених у споменицима. А ово – како су већ Б. П. Хашдеу и Ј. Богдан крајем прошлог века подвукли, и како се недавно опет истицало¹² – убраја се међу најстарије писане примере румунског језика. Ево неколико примера које је Даничић црпао из старих српских споменика:

Vaci: „БАЧЪ, једноме влаху којег је краљ Милутин дао Хиландару бјеше тако име. М. 59” (*Рјечник* I, 30).

Vîcur: „БОУКОУРЪ, име влаху у Хвосну којег краљ Милутин даде Хиландару. М. 61” (I, 87).

Vip: „БОУНЪ, тројици влаха које је краљ Стефан Првовјенчани дао Жичи тако је било име. М. 1213” (I, 89).

Mic: „МИКЪ, између Влаха које је краљ Стефан Првовјенчани дао Жичи једном бјеше име МИКЪ. М. 12” (II, 62).

¹¹ Види Lucia Djamo-Diaconiță, у књизи: P. Olteanu и кол., *Limba slavă veche, și slavona românească*, București, 1975, стр. 266.

¹² Види В. Р. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*, III, 1867, стр. 85–196; I. Bogdan, *Scrieri alese*, стр. 159–164; S. Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice in Evul Mediu*, București, 1959; G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi*, București, 1974.

Oparitul: „ОПАРИТОУЉ, име мушко: између људи које цар Стефан даде цркви арханђеловој у Призрену једном бјеше име ОПАРИТОУЉ. Г. XV. 295” (II, 220).

Singur: „СИНЬГОУРЬ, име мушко, између људи које краљ Стефан Првовјенчани даде Жичи једном бјеше тако име. М. 13” (III, 112).

Súrdul: „СОУРЬДОУЉ, име мушко: између људи које цар Стефан даде цркви арханђеловој у Призрену једном бјеше име СОУР-ДОЉ. Г. XV. 270” (III, 204).

Úrsul: „ОУРЬСОУЛОВИЉЬ, између људи које цар Стефан писа цркви арханђеловој у Призрену један бејеше БОГДЕ ОУРЬСОУЛОВИЉЬ. Г. XV. 289” (III, 380).

Feciór: „ФЕЧОРЬ, између људи које цар Стефан писа цркви арханђеловој у Призрену један бјеше МАРКО ФЕЧОРЬ. Г. XV, 272” (III, 403).

Што се тиче *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* – или „Даничићева речника”, како је још називан¹³, од којег је Даничић успео да објави само први том и да обради део другог тома – овај импозантан историјски речник био је коришћен, а коришћен је и данас, од румунских лингвиста у вези са три аспекта словенско-румунских (посебно српско-хрватско-румунских) језичких односа, захваљујући његовом ванредном богатству књижевних и народних, дијалекатских речи, бележених до XIX-ог столећа:¹⁴

1) Проучавање српскохрватских позајмица у румунском језику, тачније у говорима Баната и суседних жупанија Олтеније, југозападне Трансилваније и Кришане, могло је да напредује последњих деценија захваљујући радовима Емила Петровића, Раду Флоре, Т. Трпче, Д. Гамулескуа и других, баш захваљујући, у првом реду, овом богатом *Rječniku*, у

¹³ Види П. К. Булат, *Даничић у светлу Академског Рјечника. Даничићев зборник*, Београд–Љубљана, 1925, стр. 288–294.

¹⁴ Осим старијих речника Вука Караџића, Ф. Ивековића и И. Броза и др., сада му треба додати два велика речника у току обраде и издавања: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, који издаје Српска академија наука и уметности – Институт за српскохрватски језик (књ. I–VIII, А–Ј, Београд, 1959–1973) и *Речник српскохрватског књижевног језика*, који издају Матица српска и Матица хрватска (књ. I–V, А–С, Нови Сад – Загреб, 1967–1973; паралелно се штампа и хрватска варијанта), као и драгоцен *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, који је остао од Петра Скока у рукопису и који су припремили за штампу М. Деановић, Љ. Јонке и В. Путанец (књ. I–III, Zagreb, 1971–1974); уп. и: Josip Matesić, *Rückläufiges Wörterbuch der Serbokroatischen*, Bd. 1, Lief. 1–4, Wiesbaden, 1965–1967.

којем су регистровани бројни дијалектизми, непознати стандардном књижевном језику, али присутни у суседним румунским говорима. Тако, у недавном свом раду *Elementele de origine sîrbocroată ale vocabularului dacoromân* – *Elementi srpsko-hrvatskog porekla u dakorumunskom rečniku* (București – Панчево, 1974), Д. Гамулеску (D. Gămulescu), ослањајући се већином на податке *Rječnika*, установио је етимологију преко 700 румунских речи српскохрватског порекла, већина употребљених у Банату и суседним жупанијама, а неколико и у заједничком књижевном језику, као што су *cîrd, cócina, dóniță, drug, drúgă, gîrlíci, otíc, păstrúgă, pléter, răcílă, șliboviță* и др.¹⁵

Наравно, истраживања се настављају и даља обрада великог *Речника румунског језика (Dicționarul limbii române)* у оквиру Румунске академије, најпре под руководством С. Пушкарјуа, а сада Ј. Јордана, Ал. Граура и Ј. Котеануа, скоро паралелно са загребачким *Rječnikom* (t. I–IX, București, 1913–1975), изнеће нове позајмице из српскохрватског. Примера ради, DLR, II, 1, стр. 407, бележи регионализам *nieredbă* – *неправилан став, злоба*, употребљен у Банату и позајмљен из суседних српских говора: *нередба*, која међутим није забележена, јер ево шта се каже у *Rječniku*, VIII, стр. 58, под речи *neredben*: „Isto sto *neredan*, adj. („onaj, koji je u neredu; neuredan; besputan; adv. nemo”). Izvedeno od osnove imenice *neredba*, kojoj se nije našlo potvrde”.¹⁶

2) Испитивачи старих словенских позајмица у румунском језику такође налазе у *Rječniku*, као и у другим српскохрватским речницима, врло драгоцен материјал, како у вези са словенским лексемама и њиховом територијалном расподелом, тако и у вези с њиховим семантичким развојем, будући да овај материјал има много заједничких црта у јужнословенским језицима. С пуним правом је пре неколико година скренуо пажњу на ово питање Н. И. Толстој: „Не излишне при этом иметь в виду уже достаточно утвердившееся в науке мнение о значительной древности отдельных лексических изоглосс и считается с фактом несовпадения лексических и фонетических изоглосс ... Гипотеза центрального балканского клина и латеральных поясов, выдвинутая еще Копитаром и Миклошичем и недавно вновь возрожденная Б. Братаничем, не может быть разрешена без славянского материала, сохраненного румунским языком” (уп. рум. *grindéi, plaz, potíng, răzbói, opíncă*, и њихове кореспонденте у јужнословенским језицима).¹⁷

¹⁵ *Цит. дело*, стр. 226. Оцена је основана на *Dicționarul limbii române moderne*, sub direcția lui D. Macrea, București, 1958.

¹⁶ Види G. Mihăilă, *Studii...*, стр. 94.

¹⁷ Рец. на: G. Mihăilă, *Imprumuturi vechi sud-slave în limba română*, București, 1960, у: *Этимология*, Москва, 1963, стр. 280–281.

3) Најзад, нарочито последњих година, интензивирало се истраживање речи румунског порекла у североисточним српским говорима, засновано посебно на два речника загребачке Југославенске академије, београдске Српске академије, као и на дијалекатским збиркама и дијалекатским испитивањима. Од прилога штампаних у Румунији, посебно истичемо оне које су објавили Д. Гамулеску¹⁸ и Елена Михаила-Скарлатоју.¹⁹ Да се не бисмо упуштали у библиографске податке, биће довољно да подсетимо овде на *Etimologijski rječnik* Петра Скока.

Ђура Даничић је такође дао један од најважнијих доприноса на издавању и проучавању основних дела старе српске књижевности, која су била у оптицају и у Румунији. Он сам и каснији истраживачи употребљавали су не једном у својим издањима словенско-румунске рукописе, па некад и оне најстарије. Слободни смо да се укратко осврнемо и на тај аспект.

Тако, најзначајније његово издање је *Живот краљева и архиепископа српских. Написао архиепископ Данило и други* (Загреб, 1866). Ово дело је врло значајно не само за историју старе српске књижевности него и за српскохрватско-румунске књижевне односе у средњем веку.²⁰ Заиста, од пет данас познатих рукописа два су преписана на територији Румуније, у Молдавији.

Сам Даничић, узимајући као основу рукопис писан на рускословенском језику у манастиру Хиландару 1763, дао је и варијанте и неке допуне не само према другом препису истог порекла из 1780, него и по једном много старијем, писаном у XVI веку у Молдавији, како је могуће судити по чињеници што га је 1570. купио ђак Глигорије Јурашко и дао на дар

¹⁸ *Imprumuturi românești și aromânești în argourile sud-slave*, „Studii și cercetări lingv.”; XVI, 1965, 4, стр. 531–540; *Etimologii sîrbocroate*, ibidem, XXII, 1971, 5, стр. 525–530; *Note de etimologie sîrbocroată*, ibidem, XXIII, 1972, 1, стр. 69–74; Silvia Nița-Armaș, D. Gămulescu и други, *L'influence romaine sur le lexique des langues slaves*, „Romanoslavica”, XVI, 1968, стр. 59–121.

¹⁹ *Emprunts roumains dans le lexique serbocroate*, „Revue des études sud-est européennes”, X, 1972, 1, стр. 95–113; XI, 1973, стр. 327–352.

²⁰ Види Никола Радојчић, *Животописачки рад архиепископа Данила и његових настављача* (1935), у књизи *Стара књижевност*. Приредио Ђ. Трифуновић, Београд, 1972, стр. 411–428; Ђ. Сп. Радојчић, *Творци и дела старе српске књижевности*, Титоград, 1963, стр. 113–122; М. Кашанин, *Српска књижевност у средњем веку*, Београд, 1975, стр. 210–251; Ion-Radu Mircea, „Les vies des rois et archevêques serbes” et leur circulation en Moldavie. Une copie inconnues de 1567, *RÉSEE*, I, 1966, 3–4, стр. 393–412; G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972, стр. 117–119.

манастиру Сучевици. Репродукујући записе овог рукописа (стр. VI–VII), Даничић га карактерише овако: „Ти записи у лавовском рукопису²¹ свједоче да је он био године 1575, али писмо и правопис самога рукописа свједоче да он постао није много прије: јамачно је писан тек XVI вијека, а на хартији је писан. Језик у њему није какав је у тијем записима, него како су Срби писали у оно вријеме, али не са свијем чист” (стр. VII).

Значај овога рукописа, архаичнијег и сажетијег од друга два српска рукописа из XVIII века и који доказује старију етапу наставка овог биографског „корпуса”, поново је пре неколико година истакао румунски истраживач Јон-Раду Мирча, који је истовремено обелоданио и други молдавски рукопис, преписан од стране познатог летописца калуђера Азарија 1567. и данас сачуван у манастиру Сучевици (бр. 17/420). Значај овог преписа је како у његовој старини – данас је једини из XVI века који се још чува, јер је пети рукопис, Хиландарски из 1553, нестао на почетку XX века²² – тако и по томе што он представља покушај прилагођавања – како Јон-Раду Мирча каже – „à la langue littéraire propre aux écritures et aux Lettrés moldaves: le slavon ecclésiastique de rédaction médio-bulgare, avec des éléments propres aux Pays Roumains”.²³

Дакле, два молдавска преписа доказују оптицај овог дела у црквеним и књишким срединама у нашој земљи, јер су читана, можда, чак и од неких молдавских владара: препис Глигорија Јурашка могао би водити порекло из епохе Петра Рареша (1527–1538, 1541–1546), ожењеног Јеленом Бранковић, а препис Азарија датира из времена владавине Александра Лапушнеануа, чија је супруга Росанда била кћи Рареша и Јелене.²⁴ Штавише, преко Азарија, аутора последњег молдавског рукописа на књижевнословенском, писан нешто касније, 1574–1575, *Данилов зборник* надовезује се на румунску средњовековну историографију и дозвољава нам да са већом прецизношћу оцртамо делатност овог калуђера-књижевника.

Најзад, последњи јужнословенски средњовековни напис који представља интерес за словенско-румунске културне односе и који је Ђура Даничић делимично издао и опширно коментарисао је *Knjiga Konstantina filosafo o pravopisu* (*Starine* I, 1869, стр. 1–43). Проучавајући и објављујући

²¹ У ово време се рукопис чувао у Универзитетској библиотеци у Лавову; нестао је за време Другог светског рата.

²² Види Ђ. Сп. Радојичић, *Старе српске повеље и рукописне књиге у Хиландару*, *Архивист* II, Београд, 1952, стр. 74, Ion-Radu Mircea, *цит. дело*, стр. 339.

²³ *Цит. дело*, стр. 403.

²⁴ Види детаље код Ion-Radu Mircea, *Relations culturelles roumano-serbes aux XVIème siècle*, *RÈSEE* 1, 1963, 3–4, стр. 391–395.

опширне изводе из овог врло интересантног лингвистичког дела (1418) четврт века пре потпуног издања В. Јагића²⁵, Даничић репродукује (стр. 11) као одломак у коме Константин „говори да су се књижевне поуке трновског патријарха Евтимија, његовог учитеља, распространиле биле чак и по скитским земљама – << И ВЪ СКИΘСΚΥХЪ СТРАНАХЪ>>, то јест у Русији и у Румунији”²⁶, тако и правило о писању и о изговору слова Ђ, са једним примером из румунског језика (на стр. 18): „... али и глас тому слову рад Константин показати, и да би га показао тражи помоћи у турском језику и у новогрчком и у влашком”: „... нлн влашкын(и) кезыко(и) како право рс(т)шн бѣ (= беа „пити”); с ѣ во и се, а не се”²⁷

Такође Ђура Даничић обраћа пажњу да се у завршном делу „врдничког” (1704) и „другог биоградског” рукописа (Народна библиотека, бр. 114) истиче „да је број словима 40 и да су у том броју два „бугарска” слова и два „влашка”, од којих је једно џ” (стр. 42).²⁸

Осим тога подсећамо да је кратка варијанта овога написа, Ѓа словеса вѣ кратцѣ избранны от книги Константина философа, поред српских преписа – од којих је сам Даничић навео три – и руских преписа, сачувана у четири словенско-румунска преписа из XVI века, од којих је Јагић користио два у свом издању.²⁹

Према томе, Ђура Даничић – лингвиста и филолог у ширем смислу речи, један од оснивача модерне српскохрватске лингвистике и филологије, поред и одмах после Вука Караџића – учинио је знатан допринос и у словенско-румунској филологији, како сопственим радовима тако и перспективама које су ови радови отворили.³⁰ Савременик Б. П. Хашде-

²⁵ *Рассуждения южнославянской и русской старины о церковно-славянском языке, у: Исследования по русскому языку*, СПб., 1885–1895, стр. 366–581 (фото-типска репродукција: München, Wilhelm Fink Verlag, 1968).

²⁶ И. Барбулеску, *О значају румунске филологије за проучавање српског језика и књижевности*, сепарат из СХХI књ. „Глас Српске Краљевске Академије”, Београд, 1926, стр. 93–94.

²⁷ Види В. Јагич, *цит. дело*, стр. 403, 493–494; Ilie Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul XVI și XVII*, București, 1904, стр. 130–131; G. Mihăilă, *Contribuții...*, стр. 45.

²⁸ Види и: В. Јагич, *цит. дело*, стр. 969 (рук. бр. 267 Народне библиотеке у Београду): „лѣ(с) нн(х) пнсмень чнсл(и). занѣже н дваа бльгар’скаа: н влашка двѣ. Ц. д”; Т. Маретић, *цит. дело*, стр. 216.

²⁹ Види Е. Turdeanu, *La littérature bulgare et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Paris, 1947, стр. 158; G. Mihăilă, *цит. дело*, стр. 43–44.

³⁰ Мада се овде не бавимо његовим капиталним радовима у области српскохрватске акцентологије (прештампани у књизи: Ђуро Даничић, *Српски акценсти*, Београд–Земун, 1925), ипак желимо да подсетимо овде на једно од пр-

уа, Ал. Чихака, Ал. Одобескуа, Ђ. Даничић се убраја међу оне словенске филологе који, поред Миклошича, могу бити сматрани за иницијаторе словенско-румунских студија, како у области лингвистике тако и у области старе књижевности. Његово научно наследство урађа плодом, мада је прошло више од једног столећа од његовог штампања.

Георг Михаила

ВКЛАД ДЖУРО ДАНИЧИЧА В РАЗВИТИЕ СЛАВЯНО-РУМЫНСКОЙ
ФИЛОЛОГИИ

Резюме

Научная деятельность выдающегося сербохорватского филолога Джу-ро Даничича (1825–1882) настолько богата и разнообразна, что наравне с научной деятельностью Вука Караджича легла в основу нескольких направлений югославской филологии, а это благоприятно отразилось и на развитие славяно-румынской филологии. Кроме целого ряда небольших статей какими являются рецензии о научных трудах Франца Миклошича, посвященные славяно-румынским проблемам, имеются и крупные его труды из которых три имеют прямое значение для славяно-румынских научных исследований: *Рјечник из књижевних старина српских* (3 тома, Белград, 1863–1864), издание *Живот краљева и архиепископа српских. Написао архиепископ Данило и други* (Загреб, 1866) и большой *Рјечник хрватскога или српскога језика*, над которым в 1880 г. начал работать Даничич, а продолжили до наших дней его сотрудники и ученики.

И действительно, исследование как славяно-румынской редакции и рукописей сербской редакции, переписываемых на Румынской Земле с XV по XVII вв, так и некоторых сербохорватских заимствований в древнерумынском литературном языке, немислимо без широкого использования вышеприведенного словаря. С другой стороны Даничич лично опубликовал труд по сербской историографии, пользуясь тремя рукописями из которых одна была переписана в Молдании еще до 1574 г. (Львовская рукопись); как свидетельство широких сербско-румынских литературных связей за-

вих експерименталних истраживања које припада румунском слависти Јосипу Поповићу (Josif Popovici), *Sur l'accent en serbocroate* (Extrait de „La parole”, no 5, Mai 1902, 12 p.), и које изгледа није познато садашњим југословенским специјалистима (уп. а. Пецо и П. Правица, *О природи акцената српскохрватског језика на основу експерименталних истраживања*, ЈФ XXIX, 1972, 1–2, стр. 195–242).

служивает внимания румынская копия, сделанная известным молдавским хроникером Азарием в 1567 г., которую для научного мира открыл Йон – Раду Мирцеа в 1966 г. Словом, во всех славяно-румынских и особенно в сербохорватско-румынских этимологических исследованиях, с 1880 года по сегодняшний день был использован богатый, с точки зрения аттестации слов в текстах и говорах и их семантики, лексический материал.

Реферат с верхним заглавием ставит себе задачей раскрыть эти аспекты.